

УЧАСТЬ ДЕРЖАВНОЇ АВТОМОБІЛЬНОЇ ІНСПЕКЦІЇ МВС УКРАЇНИ В ЗДІЙСНЕННІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

ВОРУШИЛО Сергій Вікторович - кандидат юридичних наук, викладач кафедри організації служби та дізнання в підрозділах ДАІ факультету безпеки дорожнього руху ДЮІ МВС України

В статті розглянуто участь Государственной автомобильной инспекции МВД Украины в осуществлении охраны окружающей природной среды. Проведен анализ норм действующего законодательства Украины в сфере охраны окружающей природной среды, определены проблемные вопросы, а также последующие перспективы его развития.

Ключові слова: *Адміністративна відповідальність, Атмосферне повітря, Правопорушення, Законодавство.*

Людина в процесі життєдіяльності отримує усе необхідне від природи: воду, повітря, сировину для промисловості, земельні ресурси та ін. Будучи частиною природи людське суспільство знаходиться в постійній взаємодії з нею. Вплив людей на навколишнє середовище є перетворюючим, зміни які відбуваються не завжди відбуваються в кращу сторону. В останні десятиріччя суспільство все більше турбує стан навколишнього середовища, бо людина як біологічна істота не може існувати без чистого довкілля. Основною причиною виникнення глобальних екологічних проблем є нерациональне природокористування. Тому сьогодні в умовах глобалізації суспільства проблема охорони навколишнього середовища є однією з найактуальніших.

На сьогодні створено досить міцну законодавчу і наукову базу для розвитку правової охорони навколишнього середовища. Значний внесок у вдосконалення законодавства галузі охорони навколиш-

нього середовища та атмосферного повітря зробили такі вчені, як В.Б. Авер'янов, С.С. Алексєєв, В.І. Андрейцев, Ю.П. Битяк, М.М. Бринчук, А.П. Гетьман, А.І. Жмотов, М.І. Малишко, Н.В. Барбашова, В.Л. Мунтян та ін.

Завданням законодавства про охорону навколишнього природного середовища є регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною, що і відноситься до Державної автомобільної інспекції, як до органу виконавчої влади. Ці завдання зазначені у статті 1 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Науковці неодноразово звертали увагу на питання оптимальної побудови системи правових актів у сфері охорони навколишнього природного середовища і охорони атмосферного повітря. Так, наприклад, на думку В.Л. Мунтяна, практичні заходи із охорони атмосферного повітря, передбачені правовими актами, необхідно здійснювати за такими основними напрямками: а) планування території населеного пункту і промислового майданчика; б) удосконалення технологічних процесів і заборона вики-

дати в атмосферу відходи виробництва без попереднього їх очищення; в) поліпшення благоустрою населених пунктів [6]. На подальшій систематизації нормативно-правових актів у сфері охорони навколишнього середовища наголошує М.І. Малишко, вважаючи, що правильно упорядкована нормативна база одна з необхідних умов підвищення ефективності контролю з боку загальнодержавних, місцевих органів влади, а також громадських організацій цієї сфери суспільних відносин [7]. Вчені наголошують на тому, що правове регулювання охорони атмосферного повітря полягає у встановленні гранично допустимих норм концентрації забруднюючих речовин у ньому і гранично допустимого рівня фізичного впливу на нього для діючих виробничо-господарських одиниць, заборони вводити в експлуатацію не тільки побудовані та реконструйовані об'єкти без пило та газуловлювальних устаткувань і відповідного порядку прийому їх в експлуатацію, але і розробка заходів щодо зниження антропогенного впливу автомобільного транспорту на середовище (шляхом проведення діагностики транспорту, а також розробки і реалізації транспортних схем міст) [8].

Охорона навколишнього природного середовища здійснюється зусиллями органів державної влади і управління, природоохоронними, правоохоронними органами і громадськістю. Велику і багатопланову роботу щодо охорони навколишнього природного середовища проводять органи внутрішніх справ. Правовою основою їх діяльності в зазначеній галузі є законодавство щодо охорони природи і її раціонального використання.

Актуальність даної теми полягає у тому, щоб визначити місце та роль Державної автомобільної інспекції (далі Державтоінспекція) МВС України в системі органів, які здійснюють нагляд та контроль за охороною навколишнього середовища.

Під навколишнім середовищем розуміють цілісну систему взаємопов'язаних природних, антропогенних об'єктів і явищ, під впливом і при безпосередньому використанні яких відбувається праця, побутова діяльність, відпочинок людей.

Конституція України визначає забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України – обов'язком держави. (КУпАП ст.16). В свою чергу основний закон також наділяє громадян правом на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування шкоди за порушення цього права. (КУ ст. 50).

Державтоінспекція МВС України займає важливе місце серед суб'єктів, які здійснюють контроль-наглядові функції з охорони навколишнього середовища. Організація контролю за додержанням законів, інших нормативних актів з питань безпеки дорожнього руху та охорони навколишнього середовища від шкідливого впливу автотранспортних засобів – одне з основних завдань Державтоінспекції МВС України. Контрольні функції охоплюють сферу дотримання нормативів гранично допустимих викидів забруднюючих речовин в атмосферу, здійснюючи нагляд за технічним станом двигунів транспортних засобів [5].

У випадку несправності транспортних засобів, що негативно впливають на навколишнє середовище, працівники Державтоінспекції вправі заборонити подальшу їх експлуатацію. Аналогічний характер правового реагування має нагляд працівниками Державтоінспекції за технічним станом автотранспортних засобів з метою недопущення їх експлуатації в разі створення ними перевищеного нормами шуму. Враховуючи той фактор, що біля 80% акустичного забруднення в містах створюють автотранспортні засоби, то зрозуміло, наскільки важлива роль Державтоінспекції в цьому напрямку [9].

Співробітники Державтоінспекції проводять низку заходів спрямованих на контроль автотранспортних підприємств та посадових осіб, які здійснюють випуск в експлуатацію транспортних засобів з перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах. Значна увага також приділяється організації дорожнього руху: сприяючи безперервному руху автомобілів вулицями населених пунктів, встановлення відповідних дорож-

ніх знаків, які забороняють транзитний рух транспорту через міста, погоджують з органами місцевого самоврядування пропозиції щодо скорочення зупинок біля світлофорів, де транспортні засоби працюючи на холостому ході забруднюють атмосферне повітря.

Стаття 17 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», визначає відношення ОВС та безпосередньо ДАІ до забезпечення охорони навколишнього середовища. Компетенція Кабінету Міністрів України у галузі охорони навколишнього природного середовища полягає в наступному:

а) здійснює реалізацію визначеної Верховною Радою України екологічної політики;

б) забезпечує розробку державних цільових, міждержавних і регіональних екологічних програм;

в) координує діяльність міністерств, відомств, інших установ та організацій України у питаннях охорони навколишнього природного середовища;

г) встановлює порядок утворення і використання Державного фонду охорони навколишнього природного середовища у складі Державного бюджету України та затверджує перелік природоохоронних заходів;

д) встановлює порядок розробки та затвердження екологічних нормативів, лімітів використання природних ресурсів, скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, розміщення відходів;

е) приймає рішення про організацію територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;

ж) організує екологічне виховання та екологічну освіту громадян;

з) приймає рішення про зупинення (тимчасово) діяльності підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності та підпорядкування, в разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

і) керує зовнішніми зв'язками України в галузі охорони навколишнього природного середовища.

На підрозділі Державтоінспекції МВС України покладено організацію проведення перевірок відносно пересувних джерел забруднення навколишнього середовища.

Перевірка вмісту забруднюючих речовин у викидах відпрацьованих газів автомобілів проводиться:

- на підприємствах-виготовлювачах – на контрольно-регулювальному посту та на складі готової продукції;

- на підприємствах, що здійснюють ремонт, технічне обслуговування та експлуатацію автомобілів, – на контрольно-регулювальному пункті (посту) та при виїзді (в'їзді) з території підприємства.

При виявленні порушень встановлених стандартами норм вмісту забруднюючих речовин у викидах відпрацьованих газів:

- на підприємствах-виготовлювачах, підприємствах, що здійснюють ремонт, технічне обслуговування, автомобіль відправляється на регулювальні роботи;

- на підприємствах, що здійснюють експлуатацію, автомобіль до рейсу не допускається і направляється на регулювання [10].

Особливу небезпеку для довкілля становлять перевезення небезпечних вантажів автомобільними дорогами, які внаслідок притаманних їм властивостей за наявності певних факторів можуть під час перевезення спричинити вибух, пожежу, пристроїв, пошкодження технічних засобів, споруд та інших об'єктів, заподіяти матеріальні збитки та значну шкоду природі, а також призвести до загибелі, травмування та отруєння людей, життя і здоров'я яких, відповідно до Конституції України, є найвищою соціальною цінністю (Конституція України) [1].

Відповідно до чинного законодавства, а саме ст. 80, ст. 81 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачена відповідальність за випуск на лінію та експлуатацію автомобілів у яких вміст забруднюючих речовин у відпрацьованих газах, а також рівень впливу фізичних факторів, здійснюваного, утворюваного ними під час роботи, перевищують установлені нормативи.

Для кожного типу транспортних засобів, що експлуатуються на території Укра-

їни, встановлюються нормативи вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів цих джерел, які розробляються з урахуванням сучасних технічних рішень щодо зменшення утворення забруднюючих речовин, зниження рівнів впливу фізичних факторів, очищення відпрацьованих газів та економічної доцільності.

Важливою формою поточного контролю у галузі охорони атмосферного повітря також є щорічне проведення операції «Чисте повітря». Організація та її проведення здійснюється співробітниками Державтоінспекції із залученням представників територіальних органів Державної екологічної інспекції, інших спеціально уповноважених державних органів і громадських об'єднань в галузі охорони навколишнього природного середовища. При проведенні операції, у відповідності з планом її проведення, перевірки охоплюються підприємства, що експлуатують автотранспорт або проводять його технічне обслуговування чи ремонт, незалежно від форм власності, а також проводяться вибіркові перевірки транспортних засобів в процесі експлуатації на дорогах [10]. Цей захід, як форма поточного контролю, є дуже важливим у справі охорони атмосферного повітря.

Підприємства, установи, організації, що здійснюють проектування, виробництво, експлуатацію та обслуговування автомобілів, літаків, суден, інших пересувних засобів, установок та виробництво і постачання пального, зобов'язані розробляти і здійснювати комплекс заходів щодо зниження токсичності та знешкодження шкідливих речовин, що містяться у відпрацьованих газах та скидах транспортних засобів, переходу на менш токсичні види енергії й пального, додержання режиму експлуатації транспортних засобів та інші заходи, спрямовані на запобігання й зменшення викидів та скидів у навколишнє природне середовище забруднюючих речовин та додержання встановлених рівнів фізичних впливів.

Згідно із законодавством про охорону навколишнього природного середовища

проектування, виробництво та експлуатація транспортних та інших пересувних засобів і установок, вміст забруднюючих речовин у відпрацьованих газах яких перевищує нормативи або рівні впливу фізичних факторів, забороняються.

Екологічним законодавством України визначено й основні принципи охорони навколишнього природного середовища до яких належать:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки й обов'язковість дотримання екологічних стандартів;
- гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я людей;
- випереджаючий характер заходів з охорони навколишнього природного середовища;
- науково обґрунтоване узгодження економічних, екологічних та соціальних інтересів суспільства;
- використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенних змін території проживання населення;
- прогнозування стану навколишнього середовища й обов'язковість екологічної експертизи;
- демократизм при ухваленні рішень, що впливають на стан навколишнього природного середовища і формування в населення екологічного світогляду;
- стягування плати за забруднення навколишнього середовища і погіршення якості природних ресурсів;
- компенсація збитків, заподіяних порушенням екологічного законодавства та деякі інші принципові вимоги.

Принципи охорони навколишнього природного середовища як основні засади правового регулювання взаємодії суспільства з природою істотно впливають на визначення екологічної правосуб'єктності державних органів і громадян країни.

Нормативи вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів закріплюються у Порядку розроблення та затвердження нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах та впливу фізичних факторів пересувних джерел забруднення атмосфер-

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто участь Державної автомобільної інспекції МВС України в здійсненні охорони навколишнього природного середовища. Проведено аналіз норм чинного законодавства України в галузі охорони навколишнього природного середовища, визначено проблемні питання, а також подальші перспективи його розвитку.

SUMMARY

In the article is reviewed Participating of the State motor-car inspection of Ministry of Internal Affairs of Ukraine in realization of guard of natural environment. The analysis of norms of current legislation of Ukraine in the field of guard of natural environment is conducted. Problem questions and also subsequent prospects of its development are defenited.

ного повітря, які затверджуються Кабінетом Міністрів (на даний період діє Порядок, затверджений від 13.03.2002 р. № 303).

За вчинення протиправних дій, вина яких може виражатися як у формі умислу, так і у формі необережності та які передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення співробітники Державтоінспекції оформлюють матеріали, та притягують винних до адміністративної відповідальності згідно з санкціям відповідних статей [2].

Проведений аналіз діючого законодавства у сфері охорони атмосферного повітря дозволив дійти таких висновків. Державтоінспекція МВС України відповідно до покладених завдань відіграє важливу роль серед суб'єктів, які здійснюють контроль та нагляд за охороною навколишнього середовища. Поруч з цим необхідно звернути увагу на посилення відповідальності за порушення перевищення нормативів вмісту шкідливих речовин та розширення можливостей контролю за технічним станом автотранспортних засобів. Поєднання зусиль органів внутрішніх справ із зусиллями державних і громадських організацій посилює охорону навколишнього середовища. Співробітництво у такому форматі полягає в розробці спільних заходів щодо дотримання основних вимог, передбачених чинним природоохоронним законодавством.

Таким чином, сьогодні назріла об'єктивна потреба вдосконалення і ухвалення нових нормативно-правових актів законодавчого і підзаконного характеру,

які сприятимуть більш ефективному здійсненню підрозділами Державтоінспекції МВС України державного контролю за охороною навколишнього природного середовища.

Література

1. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення.
3. Закон України «Про охорону атмосферного повітря».
4. Закон України «Про перевезення небезпечних вантажів» від 06.04.2000 № 1644-III // Відомості Верховної Ради України від 14.07.2000 – 2000 р., № 28.
5. Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ: Постанова Кабінету міністрів України від 14 квітня 1997 р. // Урядовий кур'єр. – 17.04.1997.
6. Мунтян В.Л. Правова охорона природи УРСР. – К., 1973.
7. Мальшко Н.И. Государственный контроль за охраной атмосферного воздуха. – К., 1982.
8. Природа и закон. – К., 1991.
9. Лазаренко Я. І. Природоохоронна діяльність міліції : навч. посіб. / Я.І. Лазаренко. – Херсон, 2000.
10. Сівак В. К. Природоохоронне інспектування : навч. посіб. / В.К. Сівак, В.Д. Солодкий. – Чернівці : Зелена Буковина, 2003.